

מסע ההתפכחות של קאטרינה

אהרן אפלפלד, קאטרינה, כתר, 1989, 132 עמ'.

שרה הלפרין*

קאטרינה, ספרו החמישה-עשר של אהרן אפלפלד, הוא, כמוצאחר בשער הספר, "נובלה". סיווגו כ"נובלה" ולא כ"רומן" במובן הרחב-הפתוח של מונח זה הרווח כיום בסיפורת, מתקבל הודות למבנה הדחוס של העלילה המגולמת בו ולדראמאטיות (עוררות מתח וריגוש) הרבה שלה.

סגולות אלו מתאימות להגדרות המילוניות של המונח הספרותי "נובלה". ואמנם כנובלה, **קאטרינה** היא "סיפור בפרוזה שהוא קצר ותמציתי יותר מן הרומן" (Larousse, הצרפתי); "עלילה רבת-מתיחות" (אבן שושן, העברי). ולפי Fowler האמריקני היא "מייצגת עולם בעל היקף מצומצם המעורר רושם של אחדות ותחושה של שלמות על-ידי התמקדות ב**דמות אחת**, במאורע אחד או בריגוש אחד; ועל-יד דחיסות והימנעות מסטיות מספקת את ערגתנו לפאראדוקס ולצורה, את כמיהתנו למצוא תבנית דראמאטית ומשמעות בניסיון", "**תבנית-על** שבה שלטת **תמונה מרכזית** המכוננת אחדות" (ההטעמה כאן, וביתר המובאות שבמאמר, היא שלי).

ואכן, קאטרינה - בת איכרים רותנית, שלא שבעה נחת בבית הוריה ("אמי הלמה בי וגם אבי לא חס על גופי", עמ' 17), עזבה את ביתה ואת כפרה ונדדה למקומות אחרים, שבהם שירתה בבתי יהודים - היא גיבורת הנובלה. היא הינה "**הדמות האחת**", הפועלת-ונפעלת לכל אורך היצירה. היא הינה גם הדמות **המספרת** ביצירה, שסיפורה נמשך במונולוג וידויי מתחילת הספר ועד סופו. וההנמקה לדרך-סיפר מונולוגית-וידויית זו ניתנת באיזכור החוזר ונשנה של הרשימות שקאטרינה רושמת במחברתה מקורותיה בבתי היהודים ומהתרשמויותיה מדרך חייהם. היא מספרת שהיא רושמת "כדי שבבוא היום אוכל לשוב ולהיזכר בהם" (עמ' 70, ראה גם 75), "כדי שיאירו את חשכתי" (עמ' 127) וכדי שישמשו מזכרת "לעולם מלא-אור של יהודים טובים שהושמד ואיננו עוד" (שם). מעניין שהמלה "רושמת" חוזרת עשר פעמים בעמוד זה. ראה התייחסות לרשימת הרשימות גם בעמ' 114).

"**המאורע האחד**" הגדול שבחייה של קאטרינה הוא המפגש האמיתי הישיר שלה עם יהודים ועם אורח חייהם. מפגש ישיר זה מקבל משמעות גדלה והולכת בשורת אירועים בתחנות חייה המצטרפים **לתבנית-על** של מסע-החיפוש אחר בית וזהות. במסע זה מעומתים הנבערות הגסה, האכזריות והיצריות חסרת-המעצורים של האיכרים הרותניים, החיים חיי-שעה, עם הלמדנות המעדנת ומרסנת, הרחמים על הבריות והשאיפה לחיי-עולם, המאפיינים יהודים שהיא פוגשת בדרכה. מתוך היכרות מתבררת ומתעמקת של אופיים ואופי חייהם ואמונתם, היא נוכחת בשקר הגדול שביסוד הדעות הקדומות על היהודים והשנאה כלפיהם, שעל ברכיהן גדלה בבכפר, ולאט-לאט היא מתפכחת מהן.

התפכחות זו עוררת בקאטרינה "**ריגוש אחד**" חזק שמתגבר ומתעמק, והוא אהבה ליהודים והזדהות אתם. כך מקביל למסע-החיפוש הפיזי של קאטרינה (אחר תנאי חיים - בית) מסע נפשי - חיפוש זהות (איכות חיים). וחיפוש כפול זה מכונן גם את "**התמונה המרכזית**" שבתשתית הנובלה.